

Rolul lui Vasile Petri în pregătirea și perfecționarea învățătorilor transilvăneni în secolul trecut

---

ISIDOR CREMER

1. Excepțional profesor de școală preparandială, animator înflăcărat și îndrumător competent al învățătorimii române din Transilvania, publicist de talent, neobosit și extrem de fecund, Vasile Petri (1833—1905), fiu devotat al plaiurilor năsăudene, a fost, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, un pisc majestos al gândirii pedagogice românești, multe din ideile sale pedagogice luminoase păstrându-și prospețimea lor chiar și în prezent.

Din evantaiul larg și policrom al bogatei tematici pedagogice, abordate în scrierile acestui remarcabil cărturar al Năsăudului, pentru sesiunea științifică jubiliară de astăzi, ne-am oprit totuși, în mod deliberat, doar la punctarea câtorva idei înaintate ale lui Vasile Petri în legătură cu pregătirea și perfecționarea învățătorilor, pentru a ne încadra astfel mai bine în angrenajul evenimentului istoric, pe care îl sărbătorește, în aceste zile, Liceul pedagogic. Totodată, trebuie să arătăm că această problematică a constituit pentru Vasile Petri supremul său credo pedagogic, care răsună mereu, ca un fel de leit-motiv, în tot ce a făcut el pentru progresul școlii românești de pe atunci.

Vasile Petri și-a desfășurat activitatea sa pedagogică, teoretică și practică, într-o etapă social-politică de adânci frământări în Istoria Transilvaniei, într-o etapă când învățămîntul românesc ardelean a cunoscut o dezvoltare sinuoasă, trebuind să înfrunte, adesea, multe și grele adversități din partea autorităților statului.

Cu toate aceste dificultăți, școlile românești din Transilvania au înregistrat, în acești ani, numeroase succese în culturalizarea națiunii române, în ridicarea conștiinței ei naționale, în acțiunea

militantă de pregătire și realizare a Unirii din 1918. O tot mai bună pregătire a viitoarelor cadre în școlile preparandiale ale timpului, precum și continua perfecționare a învățătorilor au contribuit, desigur, în mare măsură, la dobândirea rezultatelor pozitive amintite. În această direcție, Vasile Petri a avut, în secolul trecut, un rol de frunte în rîndurile acelora despre care N. Iorga scria : „Ardealul a avut astfel de profesori încît viața lor poate figura pe paginile aceluia Plutarh național care ne lipsește încă“ !

2. După ce făcuse studii strălucite la Praga, Vasile Petri și-a început, la 6 mai 1860, prodigioasa lui activitate de pregătire a viitorilor învățători la Școala preparandială din Năsăud, care-și deschisese de curînd porțile (la 2 ianuarie 1859). Pînă la desființarea preparandiei năsăudene (1869), V. Petri va desfășura, acolo, o muncă entuziastă și fertilă, cu rezultate excelente în pregătirea elevilor. Zi de zi, Petri și-a îndeplinit obligațiile profesionale cu pasiune ardentă, fiind un profesor model și un model de profesor, cu o mare capacitate de influențare a elevilor, care l-au iubit, l-au admirat și l-au apreciat cu respect și mîndrie. În activitatea lui de „dascăl al dascălilor“, spiritul de răspundere pentru misiunea nobilă ce o îndeplinea i-a fost mereu treaz“. Dacă e greu să fii învățător, va mărturisi Petri în 1866, apoi cu mult mai greu este a fi formator de învățători, și anume, pentru urmările îngrozitoare, ce pot proveni din greșelile comise. Cînd invenezi apa din paharul, cu care cineva voiește a-și astîmpăra setea, am destinat moarte unuia. Cînd însă otrăvesc izvorul, fîntîna, am plănuit pieirea mulțimii, („Sionul românesc“, anul II, nr. 14, din 15 iulie 1866). În anii săi de existență, preparandia năsăudeană a cunoscut o mare înflorire, tocmai datorită lui V. Petri. Foștii preparanzi, precum și toți aceia care, într-un fel sau altul, au urmărit cu obiectivitate activitatea lui Petri la această școală, au scrisc cu emoție despre îterpidul și neobositul pedagog năsăudean care era, cu adevărat, „sufletul“ acestui lăcaș școlar. Mulți din cei peste 240 de tineri învățători formați aici-au dobîndit, apoi, la locul de muncă, un bun renume prin temeinica lor pregătire învățătorească, fiind considerați, așa cum a arătat V. Gr. Borgovan : „cei mai buni învățători“ (V. Gr. Borgovan, *Amintiri din copilărie*, București-Brașov, 1907, p. 145). De altfel, V. Petri, prin întreaga sa strădanie pe ogorul pedagogic, a urmărit cu consecvență și perseverență dezvoltarea continuă a învățămîntului românesc de pe atunci, îndeosebi pe calea unei mai bune pregătiri și perfecționări a învățătorului, deoarece considera drept postulat cardinal pedagogic dictonul : „Cum e învățătorul așa e și școala“, care revine mereu, într-o formă sau alta, în toate scrierile sale.

Tot ceea ce a scris și publicat V. Petri — manuale școlare, îndrumătoare metodice, articole și studii pedagogice etc., precum și tot ceea ce a realizat el ca practician notoriu în domeniul învățămîntului — îndrumarea directă și competentă a învățătorilor în școală, organizarea de consfătuiri pentru ridicarea nivelului peda-

gogic al acestora etc., — totul dovedește incontestabil că autorul „Scriptologiei“, așa cum scrie în 1905 învățătorul năsudean Macedon Linul : „și-a dedicat întreaga viață poate ca nimeni altul — școlii și învățătorimii poporane“ („Foaia școlastică“, Blaj, an. VII, nr. 4, 15 februarie, 1905).

Scrierile lui Petri cuprind totuși numeroase pagini consacrate în mod special problemei pregătirii și modalităților de perfecționare a învățătorilor, pentru ca aceștia să-și poată îndeplini cu cinste, în școală și în afara ei îndatoririle lor. Și despre această problemă vom vorbi în continuare.

3. V. Petri a înțeles pe deplin că dacă vrei să pregătești și să perfecționezi corespunzător pe cel destinat carierei de învățător, se cuvine, în primul rînd, să circumscrii cu atenție dimensiunile însușirilor ce se cer acestuia, în munca sa școlară și extrașcolară.

De aceea, Petri, ca și alți pedagogi români ai timpului, Anton Velini, I. Popescu ș.a., s-a străduit și el să determine, în primul rînd trăsăturile esențiale ale unui bun educator în condițiile timpului. Problema l-a preocupat extrem de mult și în mod constant, atacînd-o pe fațete diverse, în articole speciale sau, incidental, în cadrul numeroaselor sale materiale consacrate îmbunătățirii muncii școlare.

Care sînt, după V. Petri calitățile ce se cer unui bun învățător ?

Mai presus de toate, arată Petri, să aibă o cultură generală temeinică, o bună pregătire pedagogică-metodică și să fie, prin întreaga sa comportare, un exemplu luminos, demn de urmat de elevii săi. În acest sens, el scria că învățătorii au datoria : „a îmbrățișa cu toată iubirea oficiul, căruia s-au consacrat, a propăși neîncetat în cultura specială și pedagogică, a se prepara cu scrupulozitate și conștiință din fiecare obiect de învățămînt, pentru fiecare oră de propunere, a nu pierde, în ceea ce privește purtarea morală și de bună cuviință nicicînd din vedere sfințenia și demnitatea oficiului lor, scurt : a face tot și a nu neglija nimic spre a corespunde deplin chemării lor pe cît de frumoase și sublime, pe atît de grele și responsabile“. („Școala Română“, an I, nr. 45, din 5 noiembrie 1876). Desigur, în mod deosebit învățătorul va trebui să stăpînească temeinic știința pedagogică, pentru a putea să-și facă, cu rezultate bune, datoria sa în școală. „Știința pedagogică, subliniază însă Petri, oricît de completă să fie ea, încă nu face pe învățător ; se mai cere necondiționat : devotament curat pentru chemarea sa, iubire sinceră către școlarii săi, un viu sentiment de a-și face datoria sub toate împrejurările, sentiment care să-l dispună irezistibil : a progresa neîncetat în toate disciplinele pedagogice, a nu pierde nici o zi, nici o oră, ba chiar o singură minută din timpul datorit pentru predările din școală, în fine, a se prepara cît mai conștiincios pentru fiecare lecție“ (Apud : Manoliu, Sandu — Istoria unei școli dintr-un colț de țară românesc, Năsăud, 1930, p. 133.).

Dar, după credința fermă a lui Petri, un învățător rupt de viața poporului, de frământările acestuia și care nu participă cu pasiune la activitatea pentru ridicarea social-culturală a maselor, nu este un învățător bun. „Activitatea învățătorului, accentuează Petri, nu se mărginește numai între cei patru pereți ai școlii. Trăind în mijlocul și pentru binele poporului, fiind nu numai „învățător popular“, ci, în același timp, și „învățătorul poporului“, el se va nevoi neîncetat a lumina pe acest popor“ („Școala Română“, anul II, nr. 32 din 12 august 1877). Numai participând intens și sincer la viața politică-socială a poporului învățătorul își câștigă **autoritate, iubire și stimă în rîndul maselor**. În acest sens, Petri nota : „Un învățător care nu ia parte la viața politică socială a poporului, își pierde **autoritatea în popor** ; acela e un om unilateral“ („Școala populară“, Gherla, an. II, nr. 29, p. 449).

4. Cum poate fi format un astfel de învățător ?

Mai întâi, arată Petri, printr-o bună pregătire a învățătorilor în școlile preparandiale. În acest scop, argumentează Petri, se cere, chiar de la început o triere riguroasă a celor ce intră în școlile preparandiale și, apoi, o îmbunătățire sistematică a pregătirii curasniților la aceste școli, prin mărirea duratei studiilor și prin perfecționarea muncii instructiv-educative. Îmbunătățirea pregătirii viitorilor învățători este după Petri, condiția primordială pentru progresul învățămîntului. **Dar nu singura !** Pregătirea învățătorului, afirmă îndreptățit Petri, nu se poate considera terminată o dată cu absolvirea de către acesta a unui institut pedagogic. Pentru a fi la înălțimea misiunii sale, învățătorul trebuie să se pregătească permanent și să se perfecționeze neînterupt. „Să se lepede, o dată, învățătorii noștri de credința deșartă, declară răspicat Petri, că învățăturile din institutul pedagogic le sînt deajuns pentru toate timpurile și nu se cere ca ei să studieze mai departe !. . .“ („Școala Română“, anul II, nr. 26, din 1 iulie 1877). Ca să poată progresa continuu în activitatea sa, arată Petri, **învățătorul trebuie să studieze neîncetat**. (Chiar astfel se intitulează un interesant articol a lui V. Petri, apărut în „Școala Română“, anul II, nr. 32, din 12 august 1877). În susținerea acestei cerințe esențiale, Petri aduce câteva argumente peremptorii :

a) „Progresul în cultură, scria Petri, este pentru tot omul, fie pozițiunea lui în societatea omenească cît de inferioară, foarte necesar. Timpul nu stă pe loc ; cine se oprește în năzuința spre înaintare, acela rămîne îndărăt. În cultură, în genere, nu este stare pe loc, ci sau progres sau regres“. („Școala populară“, Gherla, an. II, nr. 29, p. 448). De aici, concluzia lui Petri vizînd perfecționarea învățătorilor : deoarece învățătorii sînt **pionieri ai culturii**, iar în cultură, precum s-a spus, nu există stagnare, ci sau înaintare sau regres, învățătorul trebuie să studieze continuu pentru a ține astfel pasul cu dezvoltarea culturii.

b) Fiind un exemplu pentru elevii săi, învățătorul trebuie să studieze serios și neîntrerupt, pentru a nu li se părea acestora un om înfumurat și pedant.

c) Aplicarea creatoare a metodelor de învățămînt în munca școlară, ca și educația temeinică a elevilor cere, de asemenea, învățătorilor un studiu neîncetat din partea lor, deoarece „cînd viața face un pas înainte, școala nu poate rămîne îndărăt“ („Școala Română“, an. I, nr. 38, din 17 sept. 1876).

d) Activitatea obștească a învățătorului îl obligă și ea la un studiu persistent.

e) Cunoașterea a tot ceea ce e nou în toate domeniile științei și continua sa dezvoltare culturală constituie pentru învățător o imperioasă obligație personală și socială, impusă de misiunea sa de mare răspundere în societate. „Altcum, subliniază Petri, va cădea în mecanismu omorîtor de spirit, spre dauna școlii și a sa proprie“ („Școala populară“, nal II, nr. 29, 23 martie 1894).

5. Întrebîndu-se apoi ce mijloace are la dispoziție învățătorul pentru perfecționarea sa continuă, drept răspuns V. Petri trasează un larg plan de măsuri, menite să ducă la atingerea acestui important obiectiv. În primul rînd, arată el, se cere ca învățătorul să studieze viața însăși, cercetîndu-și cu atenție propria experiență școlară și extrașcolară în vederea îmbunătățirii ei continue. A doua cale este **conversarea**, adică discutarea cu învățătorii cu experiență. În acest scop, scrie Petri, în timpul liber învățătorul va vizita pe alți învățători la ore și va sta cu ei de vorbă („Școala Română“, an II, nr. 32, din 12 august 1877).

De mare importanță pentru ridicarea calificării învățătorilor, menționează în continuare Petri, sînt însă **conferințele învățăto-rești**. Acestora le consacră Petri un amplu articol („Școala Română“, an II, nr. 26, din 1 iulie 1877), care închide o bogăție de idei interesante și curajoase pentru epoca lui.

Petri își începe articolul prin a scoate în evidență că, în acel timp (1877), **spiritul de asociere** în vederea promovării unor interese comune este prezent pretutindeni, „Pentru aceasta secolul nostru s-a și numit secolul **asociațiunilor**“. Învățătorimea, arată el, n-a putut și nu poate sta în afara acestor preocupări ale secolului. De aici și înființarea **conferințelor învățăto-rești**, „care nu sînt decît întruniri de învățători pentru a vorbi, a dezbate și a se înțelege asupra unor chestiuni de interes comun pentru toți“. Scopul acestor conferințe, notează Petri, constă în completarea, lărgirea și consolidarea **calificării învățătorilor**, pentru ca, în felul acesta, școala populară să dea roade tot mai bune.

Pentru a lămuri mai precis ce trebuie să înțelegem prin **calificarea învățătorului**, Petri insistă, în mod special, asupra acestei probleme. El arată că această calificare este de două feluri: **pedagogică și universală** (adică de specialitate). Calificarea pedagogică o dobîndește învățătorul studiînd în profunzime disciplinele pedagogice: pedagogia, didactica, metodicile, istoria pedagogiei, pre-

cum și disciplinele auxiliare ale pedagogiei, adică **antropologia pedagogică**, după denumirea lui Petri. (E bine, credem, să se rețină perspectiva largă și cuprinzătoare, cu adevărat modernă, din care Petri privește calificarea pedagogică a învățătorilor!).

Dar, continuă Petri, nu este suficient ca învățătorul să știe numai cum să învețe pe elevi, ci și ce să-i învețe. De aceea, calificarea învățătorului presupune, implicit, și o bună pregătire a acestuia în privința conținutului obiectelor de învățămînt pe care trebuie să le predea, adică învățătorul trebuie să dobîndească o temeinică cultură sau calificare universală.

În scopul realizării unei bune calificări a învățătorilor, conferințele învățătorești vor programa, arată Petri, următoarele acțiuni:

1. Elaborarea unor dizertații cu caracter pedagogic sau privind obiectele și disciplinele din școala populară.

2. Înființarea de biblioteci colective, care să faciliteze lectura cărților bune în mod succesiv, de către toți învățătorii reuniunii.

3. Prezentarea de referate privind cărțile noi apărute.

4. Organizarea de lecții deschise („lecții model“ — cum le numește Petri), la care să asiste toți membrii conferinței învățătorești, lecții ce vor fi apoi discutate în comun de participanți.

În afară de aceste obiective, conferințele învățătorești au și îndatorirea de :

a) A deștepta și a întreține, în sufletul învățătorilor, dragostea pentru profesiunea aleasă, prin referate pe această temă, prin expunerea biografiilor marilor pedagogi etc.

b) A dezvolta și a consolida, în rîndurile învățătorilor, spiritul corporativ, care să facă pe fiecare cadru didactic să se simtă un membru activ și responsabil al „statutului învățătoresc“.

c) A apăra interesele legitime ale învățătorului, „cu energie și demnitate în contra tuturor adversarilor, fie orișicine“.

d) A recomanda autorităților școlare eventualele reforme sau îmbunătățiri care privesc dezvoltarea învățămîntului.

Prin fixarea obiectivelor sociale amintite mai sus, Petri atribuie conferințelor învățătorești, în condițiile timpului, aproape rolul unor asociații sindicaliste de ramură, **avantlette**, ceea ce reliefează în mod evident punctul de vedere progresist al pedagogului nășăudean în această problemă. Petri folosește denumirea de „conferințe învățătorești“ pentru întreaga gamă de reuniuni profesionale de breaslă, care se pot organiza de masa învățătorească. Astfel, arată el, după mărimea lor, conferințele pot porni de la cele locale (ținute de învățătorii de la aceeași școală, adică un fel de cerc metodic cu denumirea actuală) ajungînd la conferințele învățătorești provinciale sau „sinoade scolastice“ (cum le numește Petri), adevărate congrese învățătorești, care scrie el, „Se compun din membri aleși de învățători, dintre învățători, și sînt chemate a-și da părerea asupra legilor, ordinelor și regulamentelor scolastice, pe care regimul are de cuget a le supune corpurilor legiuitoare sau a le publica de-a-dreptul“.

Examinînd conferințele după caracterul lor, Petri menționează că ele pot fi oficiale (adică convocate de autoritățile școlare, care stabilesc și ordinea de zi) sau libere (adică organizate de învățători pe baza unui statut de asociere propriu).

În cadrul sistemului propus pentru ridicarea calificării învățătorului, în afară de conferințele învățătoresți, Petri mai amintește de încă două modalități esențiale :

a) **examene speciale de calificare**, care, după cum susține Petri, trebuie organizate, în mod obligatoriu, pentru învățătorii tineri, absolvenți ai institutelor pedagogice (un fel de **examen de definitivat**) și b) **cursuri suplimentare** de completare a pregătirii învățătorilor. În mod special, ținînd seama de importanța lor deosebită, Petri consacră un articol amplu problemei organizării și desfășurării cursurilor suplimentare (considerate ca un fel de **cursuri de reciclare**, actuale). Cursurile suplimentare, arată Petri („Școala Română“, anul I, nr. 28, din 9 iulie 1876), au de scop de a completa cunoștințele învățătorilor datorită unor **necesități imperioase ivite în dezvoltarea învățămîntului**. Aceste cursuri se organizează : a) Pentru a introduce în școală o metodă nouă „de la care se așteaptă o reformă sau o îmbunătățire radicală a învățămîntului“. b) Cînd se introduce, în școală, un nou obiect de învățămînt, printr-o îmbunătățire a nivelului de pregătire a tuturor învățătorilor.

După părerea lui Petri, pentru ca rezultatele cursurilor suplimentare să fie pozitive, este necesar să se respecte patru condiții esențiale în organizarea și desfășurarea lor : 1) Să fie conduse de cadre bine pregătite și cu autoritate în rîndurile învățătorilor. 2) La cursuri să participe în mod obligatoriu toți învățătorii. 3) Participanții să primească diurne și să li se restituie spezele de călătorie. 4) Durata și extinderea cursului să fie determinate de scopul urmărit, îmbunătățindu-se, în desfășurarea lor, expunerile teoretice cu demonstrarea în practică a cunoștințelor transmise. În același scop se vor ține fie **prelegeri** sau **conferințe libere**, fie **convorbiri** ale conducătorului cu cursanții ; însă totul să fie bine pregătit.

În sfîrșit, tot în vederea ridicării calificării învățătorilor, Petri recomandă călduros **studiul individual al acestora**, ca o obișnuință de zi cu zi, care să-i ducă la citirea sistematică și atentă a cărților bune și a publicațiilor interesante. („Școala Română“, an II, nr. 32, din 12 august 1877). În acest domeniu, de mare importanță este lectura revistelor pedagogice, precum și a presei de larg tiraj, pentru ca „astfel învățătorul să fie permanent la curent cu tot ce este nou în pedagogie, în știință și tehnică, în literatură, în politică și în viața socială. Cu ajutorul studiului individual în principal, învățătorii trebuie să ajungă să se desăvîrșească în acțiunea de **autoperfecționare**, esențială pentru întreaga lor activitate.

6. Din prezentarea ideilor lui Petri referitoare la perfecționarea învățătorilor, reiese cu claritate că, în condițiile timpului, el a preconizat un **sistem unitar și rațional de calificare**, cu un unghi

larg deschis în final spre autoperfecționarea învățătorului, ca obiectiv și rezultată majoră a întregului proces.

Prin toate aceste indicații, clare, competente și valoroase, Vasile Petri face, în mare măsură, munca de pionierat în literatura noastră pedagogică a epocii. Nici un alt pedagog român al timpului nu s-a preocupat atât de perseverent, sub fațete multiple și variate cu prospectări de adâncime, de această problemă, așa cum a făcut-o Petri. De aceea, neîndoielnic, Vasile Petri trebuie inclus printre precursorii cei mai meritoși ai teoriei pedagogice referitoare la pregătirea și perfecționarea învățătorilor din țara noastră, cu atât mai mult cu cât unele din ideile lui valoroase sînt materializate astăzi, desigur la indici superiori, în cadrul sistemului nostru de perfecționare a personalului didactic !

De aici, concluzia că modul în care a pus și a rezolvat Vasile Petri problemele pedagogice majore ale timpului — cu seriozitate, spirit de răspundere, competență și profundă dragoste pentru popor și școala românească — trebuie să ne fie și nouă, astăzi, ghid în felul cum abordăm și soluționăm problemele științei pedagogice și ale școlii noastre socialiste în plină dezvoltare, pe linia Programului partidului să ne însuflețească și pe noi, cum l-a însuflețit în trecut pe Vasile Petri, ideea că tinerimea reprezintă „tezaurul cel mai scump ce-l avem pe lumea aceasta“, și de ea „depinde viitorul națiunii noastre“.